

Ekumeniasta, ideoista ja ihmisistä

Kolumni

MINNA HIETAMÄKI

Tsekkiläinen ekumeniikan professori Ivana Noble kritisoi ekumeenisen teologian nykyideaalia sekä kapeaksi että ohueksi. Ekumeeninen teologia on lähinnä kiinnostunut kirkkojen välisten virallisten dialogien saavuttamasta oppikonsensusesta tai vertailee eri kristillisten traditioiden yhteneväisyyksiä ja eroja. Kuvaileva ja vertaileva ekumeeninen teologia on kapeaa keskittyessään oppiin ja oppikonsensuseseen ja ohutta tavoitteleessaan vain deskriptiota eli kuvailevia eritteilyitä ja vertailuja. Tällaista teologian tekemisen tapaa pitää enää harva ekumeniasta kiinnostunut mielekkäänä.

Noblen kritiikki ei ole uutta eikä ainutlaatuis- ta. 1900-lukua nimitetään usein ekumenian vuosisadaksi, mutta sen viimeisille vuosikymmenille tultaessa ekumeeninen liike ajautui ongelmiin. Kirkkojen maailmanneuvoston silloinen pääsihteeri Konrad Raiser peräänkuulutti 1990-luvulla ekumeenisen liikkeen paradigman muutosta, ja jo vuosikymmentä aikaisemmin alkanut puhe ”ekumenian talvesta” valtasi alaa. Ajatus kylmän kangistamasta ekumeniasta on omalla tavallaan osuva. Paikalleen jähmettymisen kritiikki osuu kuitenkin osin kuvitteelliseen maaliin. Se kritisoi ennen kaikkea edellä kuvattua kapeaa ja ohutta

käsitystä ekumeenisesta teologiasta. Tällaisen kapean näyn sijaan esimerkiksi Ivana Noble painottaa ekumeenisen teologian ankkuroimista laajasti koko kristillisen perinteen toisinaan risti- riitaiseenkin kokonaisuuteen, joka pyrkii kuitenkin viime kädessä viestimään uskosta, toivosta ja rakkaudesta.

Vertaileva eli komparatiivinen lähestymis- tapa oli ekumeenisen liikkeen ensimmäisiä metodologisia lähestymistapoja, mutta se todettiin ensimmäistä kertaa riittämättömäksi jo 1950-luvulla. Seuranneina vuosikymmeninä ekumeeninen liike tuotti useita erilaisia herme- neuttisia, kontekstuaalisia tai konstruktiiivisia teologisia metodeja. Vuosituhannen vaihteen ympärillä aktivoitunut keskustelu ”ekumenian paradigmaista” sementoi ajatuksen, jossa ”opil- linen” tai teologinen ekumenia rajautui opillisiin dialogeihin. Samalla opillinen teologia alettiin tulkita ensisijaisesti kuvailevana ja vertailevana opin tarkasteluna. Lähestymistapaan viitataan usein ”faith and order” -ekumeniana. Muut lähestymistavat alettiin assosoida ”käytännön ekumeniaan” eli ”life and work” -ekumeniaan tai Konrad Raiserin painottamaan ”koko ihmiskun- nan kotitalouteen” (*oikoumenē*), joka orientoitui

yhteisen hyvän pohdintaan. Viimeistään vuositu-
hannen vaihteessa työnsä päättänyt, ortodoksien
osallistumista Kirkkojen maailmanneuvoston
toimintaan käsitellyt erityiskomissio siirsi eku-
meenisen teologisen työskentelyn painopisteen
kirkko-oppiin ja pyrki rajoittamaan esimerkiksi
eettisten kysymysten yhteistä tarkastelua.

Mielestäni on tärkeää muistaa, että edes
niin sanotulle opilliselle tai ”faith and order”
-ekumenialle ei ole ollut alun perin leimallista
abstrakti teologisointi, joka on irrotettu käytän-
nöstä, kontekstista tai koko luodun todellisuuden
hyvästä. Opillisen ekumenian linnakkeena
pidetty Faith and Order raportoi vuoden 1952
maailmankonferenssista:

Jumala on tuonut meitä yhteen sodan ja miehi-
tyksen vuosina, vankiloissa ja leireillä, orpojen
auttamisessa ja humanitaarisessa työssä ja uu-
delleenrakentamisessa. Monin paikoin olemme
lähentyneet toisiamme, koska olemme löytäneet
evankeliumin, kirkon ja sen jumalanpalveluksen
ja sakramenttien sekä sen maailmaan suuntau-
tuvan palvelutehtävän täyteyden. Eri tunnustus-
kuntien piirissä on syntynyt uusia kristillisen
yhteisöllisen elämän muotoja. Ne ovat lupaavia
merkkejä Hengen uudistavasta ja yhdistävästä
työstä Kristuksen universaalissa kirkossa.¹

Tässä varhaisessa Faith and Order -tekstissä on
jotain samaa kuin niissä kriittisissä äänissä, joita
esimerkiksi Ivana Noble edustaa. Vastaavalla ta-
valla esimerkiksi Veli-Matti Kärkkäinen ja Teddy
Chalwe Sakupapa ovat omassa pohjoisamerikka-
laisessa ja afrikkalaisessa kontekstissaan perään-
kuuluttaneet ekumeeniselta teologialta pelkän
kuvailun sijaan konstruktiivisuutta.

MILLAISTA VOISI OLLA KONSTRUKTIIVINEN EKUMEENINEN TEOLOGIA?

Ajatus teologian ”konstruktiivisuudesta” tuli
laajempaan käyttöön muutamia vuosikymmeniä
sitten. Ekumeenisen teologian näkökulmasta
kiinnostavaa on kuitenkin sanan varhaisempi,
1900-luvun alkuun juontava käyttö. Silas McBee
asetti 1913 julkaistussa artikkelissaan vastakkain

kaksi teologian tekemisen menetelmää: destruk-
tiivinen eli tuhoava menetelmä, joka ennemmin-
kin erottaa kuin yhdistää, ja konstruktiivinen eli
rakentava menetelmä, joka luo yhteyttä. McBeen
mukaan kummallakin teologian tekemisen
tavalla on paikkansa, mutta destruktiivisen
lähestymistavan ei tulisi olla vallitseva. McBeelle
konstruktiivinen teologia tarkoittaa teologiaa,
joka ”tuo yhteen eri kirkkoyhteisöjen jäseniä kir-
joittamaan konstruktiivisesti siitä kristinuskosta,
jota he itse tunnustavat ja elävät niin, että toiset
voisivat tuntea heidän kirkkoyhteisönsä sillä
tavalla kuin he itse haluaisivat tulla tunnetuksi.”²

Teologian ”destruktiivinen” menetelmä on
ymmärretty eri tavoilla. Sitä on joko tulkittu
dekonstruktiona tai yleisemmin teologian
itsekriittisyytenä. Olennaista kuitenkin on,
että destruktiiivista vaihetta seuraa konstruktio.
Destruktio ja konstruktio muodostavat jatkumon,
jossa teologia itsessään oppialana jättää taak-
seen aikaisempia lähestymistapoja ja muuttuu
toisenlaiseksi.

Christine Helmer ja Holly Hillgardner nosta-
vat esiin kaksi merkittävää muutosta teologian
tekemisen tavassa. Ensimmäinen näistä on
erityisesti Schleiermacherin vaikutuksesta
1800-luvulla tapahtunut teologian tulkitseminen
historiatieteenä, toinen myöhäisempi erilaisten
kontekstuaalisten teologioiden ja esimerkiksi
feministisen teologian kautta tullut fokusointi
teologian toimijuuteen.³ Erityisesti huomio teo-
logian toimijuudesta on ekumeenisen teologian
kannalta oleellinen ja eräällä tavalla paradok-
saalinen. Toimijuuden kipupisteenä on se, että
yleispäteväksi oletetut teologiset lausumat on
saatu aikaan valikoimalla teologisesti mielekkää-
nä pidettyjä kokemuksia. Toimijuus ja osallisuus
ovat ekumeenisen liikkeen peruskysymyksiä,
mutta kuvailevaa ja vertailevaa opillista eku-
meniaa painottavassa ekumeenisessa teologiassa
ne jäävät sivuun. Teologiset deskriptiot oletetaan

1 Faith and Order 1952. Kirjoittajan käännös.

2 McBee 1913, 1. Kirjoittajan käännös.

3 Helmer 2017; Hillgardner 2020, 123–144.

lähtökohtaisesti jollain tavalla objektiiviseksi eli kuvauksen kohteesta käsin määräytyviksi. Kysymys teologisen kuvauksen tekijästä jää toissijaiseksi.

Teologisen toimijuuden esiin nostaminen on erittäin tärkeää ekumeenisen teologian tulevaisuudelle. Se koko ”asuttu maan piiri”, josta ekumenia väittää puhuvansa, ei tyhjene yhteen näkökulmaan. Kattavien opillisten järjestelmien kuvausten sijaan ekumeenisen teologian tulisi tunnustaa teologian auktorien moniäänisyys. Ekumenian toivo ei ole yksiselitteisessä opin kuvauksessa vaan yhteisessä teologian tekemisen prosessissa. Teologia on luovaa ja tietoisesti konstruoitua toimintaa. Ekumeenisen teologian ideaali ei ole teologisten perinteiden objektiivista vaan autenttista kuvausta. Autenttisella tarkoitan todenperäisyyttä kaikessa ristiriitaisuudessaan, kauneudessaan, arvokkuudessaan ja ongelmallisuudessaan.

Teologisen toimijuuden huomioimisesta seuraa havainto ekumeenisen teologian keskeneräisyydestä. Ymmärrystä etsivä usko on elävää, moninaista ja hankalasti määriteltävää. Ekumeeniselle teologialle tulisi myös sallia sellainen keskeneräisyys, jossa teologia voidaan nähdä eräänlaisena mielikuvituksen seikkailuna. On välttämätöntä luopua sellaisesta lähestymistavasta, jossa ekumeeninen teologia redusoituu paperille kuvatuiksi ideoiksi. Viimeisen puolen vuoden aikana käyty keskustelu Kirkkojen maailmanneuvoston roolista ekumeenisen liikkeen koollekutsujana on osoittanut selvästi, että teologialla on hyvin konkreettinen vaikutus ihmisten elämään. Viime aikoina myös eurooppalaisessa keskustelussa on herätty siihen, että teologia on kirjaimellisesti elämän ja kuoleman kysymys. Ekumeenisessa vuoropuhelussa ei ensisijaisesti ole kysymys ideoista ja idealisoiduista kirkollisista perinteistä. Myös opillisessa vuoropuhelussa ensin kohtaavat ihmiset.

TT Minna Hietamäki on ekumeniikan dosentti Helsingin yliopistossa. Hän työskentelee Kirkkohallituksessa missiologian asiantuntijana.

• minna.hietamaki@evl.fi

KIRJALLISUUS

- Faith and Order (1922). *Report of the Third World Conference on Faith and Order*. August 15–28, 1952. Lund, Sweden. Faith and Order paper no.15. London: John Roberts Press.
- Helmer, Christine (2017). The Contemporary Constructive Task. *Dialog: A Journal of Theology* 56:3. DOI: 10.1111/dial.12331.
- Hillgardner, Holly (2020). Blessed Snakes in the Basket: Comparative Theology and the Constructive Theological Turn. *What Is Constructive Theology? Histories, Methodologies, and Perspectives*. Toim. Marion Grau & Jason Wyman. London: T&T Clark.
- McBee, Silas (1913). *The Constructive Quarterly: A Journal of the Faith, Work, and Thought of Christendom* 1.